VÄSTERBOTTENS-KURIREN nr 170 måndagen 27 juli 1

CREMONA - Violinernas stad

En gång verkade i Cremona den störste av fiolbyggare, Stradivarius. Nu är det svenska nakendansöser som är främsta attraktion, som framgår av denna affisch, som hängde lite varstans i staden. När VK:s musikkritiker Axel V. Sundkvist nyligen besökte staden. I denna artikel berättar han om sina upplevelser.

VAD ÄR EN CREMONESARE? Även den som står rätt främmande för musik och musikalisk terminologi har en allmän uppfattning, att det är fråga om ett gammalt fint stråkinstrument. Frågar man efter fiolbyggare, så känner praktiskt alla namnet Stradivarius. Såväl denne som de likaledes berömda Amati och Guarneri levde och verkade i den norditalienska staden Cremona, som just genom dessa namn har sin största berömmelse. Namnet Stradivarius har blivit en synonym för violin av allra förnämsta klass.

Om man gör en järnvägsresa genom Italien och därtill är musikaliskt intresserad, så är det frestande att göra den lilla avstickaren från stråkvägen Milano—Florens—Rom, som kräves för att nå violinkungarnas stad. Ungefär nio mil söder om Milano, i knutpunkten Piacenza, byter man tåg och far 45 km i nordostlig riktning, passerar den här oväntat breda Po-floden och är snart framme i Cremona, huvudstad i provinsen med samma namn. Staden är belägen på vänstra (norra) stranden av Po, en grund och mycket slammig flod, här bortåt en km bred. Trakten är förstås en rik jordbruksbygd, men närmare utredningar i den riktningen ska här undvikas.

Syftet med besöket är kanske i första hand att se på det Stradivarius-museum, som ska finnas i Cremona men även att söka iakttaga, om violinbyggartraditionen alltjämt uppehålles här. Därjämte bör ju själva platsen ha åtskilligt av intresse att bjuda.

CREMONA är en gammal stad, anlagd som romersk koloni mer än 200 år f. Kr. Här finns många ålderdomliga hus – vissa stadspartier verkar rent medeltida — men även rymliga piazzor och breda gatustråk. Ganska många byggnader förstördes eller skadades under krigsslutet, men dessa har i allmänhet ersatts av nybyggen, som dock ha en rätt måttlig höjd.

På vägen mot domplatsen stannar jag och betraktar en ålderdomlig skolbyggnad med kraftiga järngaller för fönstren, Scuola Elementara. Plötsligt hajar jag till helt ofrivilligt. Tvärs över gatan på en delvis raserad mur läser jag i feta bokstäver: ORIGINAL SVENSKA GIRLS. Affischen erbjuder en stunds intressant studium: San Pellegrina Terme Night Club — Casino Municipale. Sabato 20 Giugno 1959. Så lyder själva "huvudet", och litet längre ner läses: VICKING BALLETTEN — SUOMI TRIO — PARIS SISTERS. Även Miss Cinema 1958 figurerar som dragplåster. Men det är tydligt, att ORIGINAL SVENSKA GIRLS, tryckt i fetstil tvärs över hela affischen, betraktas som en första klassens attraktion. Under min vandring genom gatorna stöter jag på rätt många sådana affischer, och ett beslut mognar snart: med fickkniven drar jag ett par ritsar tvärs över papperet, river loss den kuriösa benämningen på nattklubbsattraktionen från Sverige och stoppar den i portföljen som ett slags souvenir och till påseende för den intresserade. Ingen skada göres därmed, eftersom evenemanget redan ägt rum. Det samt ovanför loggiorna ett rosfönster. Kyrkans inre är rikt smyckat med skulpturer, basreliefer, väggbonader och inläggningsarbeten av såväl gamla som modernare mästare. Alldeles vid kyrkan och i förbindelse med densamma genom en pelargång reser sig det mäktiga klocktornet, Italiens högsta kampanil. Till höger från piazzan sett står det 8-kantiga baptisteriet (gravkyrkan).

PÅ VIDARE UPPTÄCKTSFÄRD genom staden hittar man snart Corso Stradivari, som uppkallats efter violinbyggaren Antonius Stradivarius. Även Amati, Stradivarius' lärare, och Guarneri födes här, men jag kunde inte upptäcka deras namn i samband med gator eller byggnader. Från 1667 till 1680 bodde Stradivarius i ett hus, som kallas Messer Pescatore och detta finns ännu kvar. Därpå skaffade han sig ett eget hus i Piazza S. Domenico och bodde där till sin död 1737; huset är numera rivet. Detta stora fiolbyggargeni begrovs i ett kapell vid kyrkan S. Domenico, som nu emellertid inte längre existerar.

Antonio Stradivari — så är den italienska stavningen, men vi är ju vana vid de latiniserade formerna — hade 12 söner. Två av dem, Francesco, död 1743, och Omobono, död 1742, valde faderns yrke, men deras instrument kan inte jämföras med faderns i kvalitet. En av Stradivarius' mest berömda lärjungar i Cremona var Carlo Bergonzi, som arbetade tillsammans med mästaren till 1716, då han öppnade egen verkstad, som han innehade till sin död 1747.

Så småningom hittar man fram till Museo Civico, Stadsmuseet, där en avdelning är ägnad Stradivarius. Tack vare museets utomordentligt tillmötesgående tjänstemän blev jag i tillfälle att bese denna avdelning, trots att mitt besök råkade bli på en söndag, då museet var stängt. Den nämnda avdelningen är inte uteslutande ägnad åt Stradivarius. Där finns t ex en protoviolin av okänd mästare från 1500—1550; instrumentet, som är rätt trasigt, är utställt i en särkonsthantverkstradition. Det förefaller dock, som om skolan är rätt lite känd både här och av Cremona-borna själva. Jag gjorde upprepade förfrågningar om fiolbyggare både på hotellet Albergo Ristorante Speranza och hos personer jag annars råkade, men ingen visste något. En engelsktalande dam ansåg, att där nog finns ett fåtal som sysslar med hantverket i fråga men inte flera än i andra italienska städer av motsvarande storlek. Strövtåg genom gatorna för att finna skyltar och adresser gav magert resultat. Endast på ett ställe, vid Istitutio Nazionale, fann jag en monter med tre violiner utställda; tillverkaren hette Fontanini.

Fastän Cremona alltså söker att vårda violinbyggartraditionerna, så är det tydligt, att staden i vår tid inte är särskilt känd för detta konsthantverk. De gamla violinmästarnas stad har emellertid tre andra specialiteter, om man får tro reklambilder. Den klatschiga beteckningen för dessa är helt enkelt T.T.T. Det första t:et står för Torrone, ett slags konfityr med bl a mandel och socker, det andra för Torrazzo, det 4-kantiga, 115 meter höga och vitt omkring synliga klocktornet vid domkyrkan. T. nummer tre är en förkortning av ordet Torace, som egentligen betyder bröst(-korg), i detta samman hang alltså framträdande kvinnobehag. Vi känner ju väl till italienska bystdrottningar via filmen — kanske man kan tycka, att import av ORIGINAL SVENSKA GIRLS till Italien borde vara rätt överflödig. Det är inte bara i vårt land, som reklamexperterna stundom tillgriper ganska ytliga metoder, men det är väl sådant som "slår"!

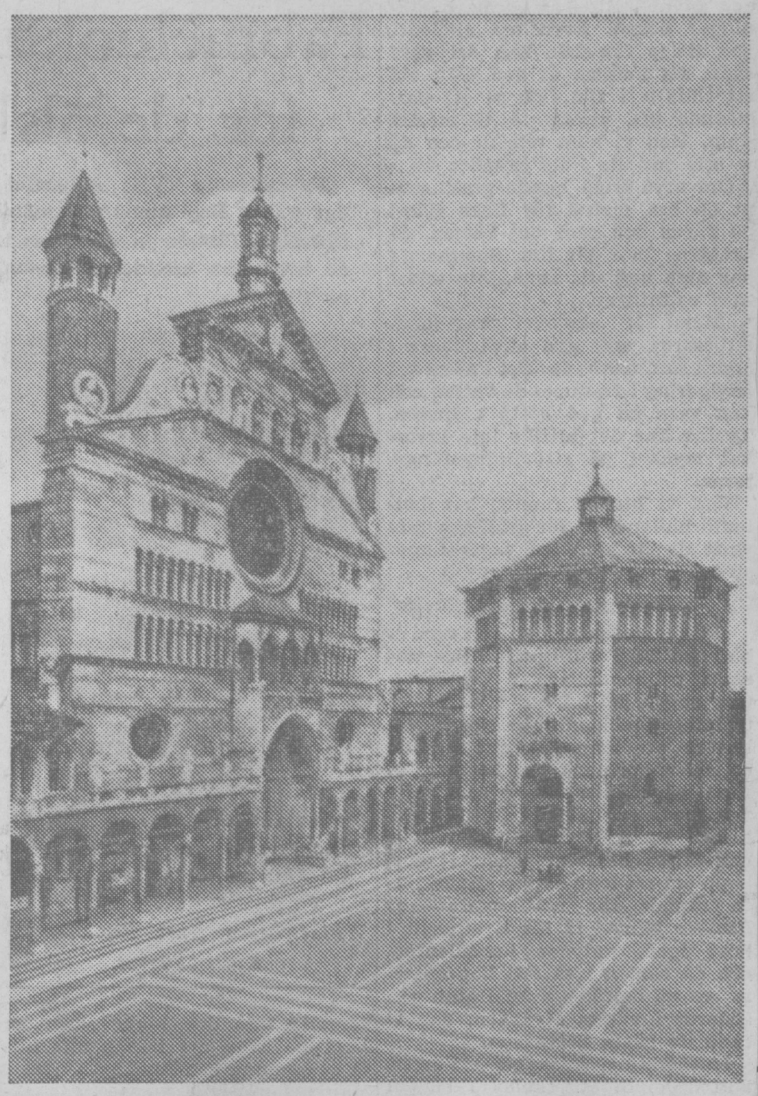

Katedralen i Cremona med baptisteriet (dopkyrkan) t h.

kunde haft sitt intresse att studera det sätt, på vilket en del flickor från Sverige gör det svenska namnet beryktat. Det är väl inte endast vår språkkänsla, som här reagerar.

Men detta blev en opåräknad och kanske lite för lång parentes. Jag återtar min vandring. Vid Via Vittorio Emanuele ligger Teatro Ponchielli, uppkallad efter tonsättaren A. Ponchielli, vars verk, främst operan La Gioconda, alltjämt spelas i Italien. Piazza del Communo, så heter det medeltida torget i stadens centrum, och här ligger några av de intressantaste byggnaderna. Främst bör då nämnas domen, som är mycket gammal men byggdes om på 1100-talet. Fasaden har två rader loggior och en konstnärligt skulpterad portal

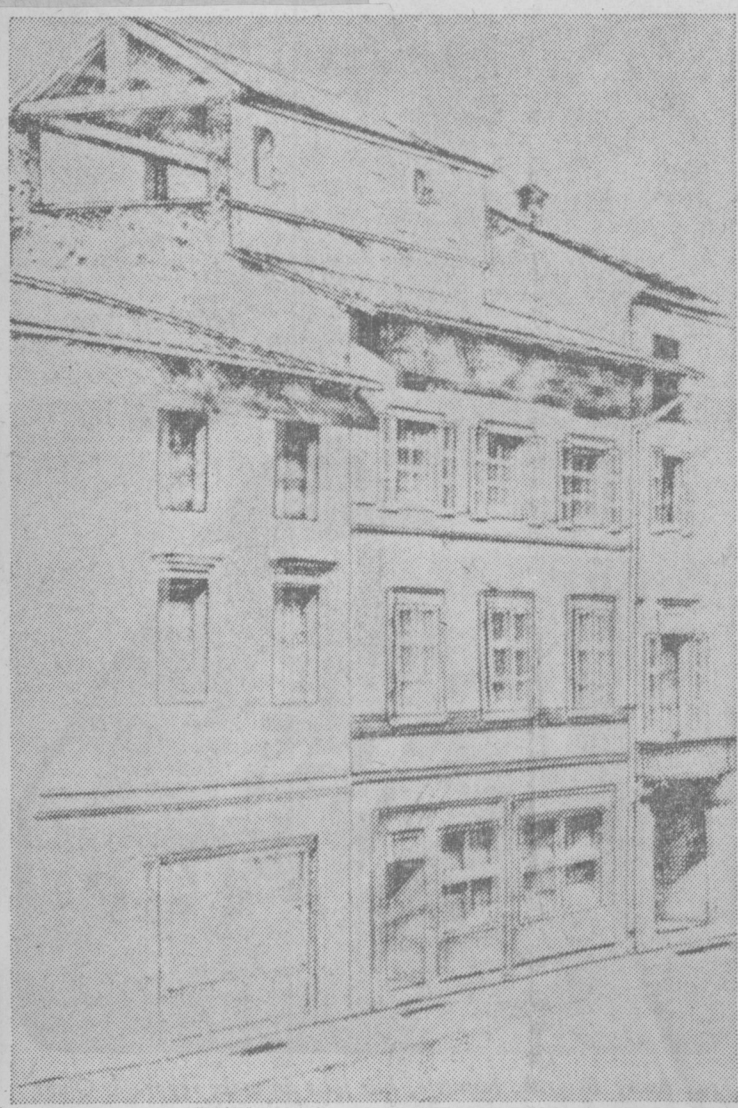

Det hus i Cremona, där Stradivarius bodde från 1667 till 1680.

skild glasmonter. Övre bygeln är bred, halsen är kort, och instrumentet i sin helhet verkar lite klumpigt. Det stammar från en tid, då violinen inte funnit sin definitiva form. Amati finns också representerad här.

I MUSEET FINNER man nu åtskilliga av de verktyg, som Stradivarius använde, skruvtvingar, kalibermått, olika eggverktyg, likaså olika utformade modeller till stall, skruvar, snäckor, sarger, f-hål o.a. fioldelar. Allt detta åskådliggör, hur mästaren oavlåtligt sökte sig fram till den fulländade utformning av violinen, som senare inte kunnat överträffas. Man finner handstilsprov och sigill på gamla och mycket skrynkliga papper. Särskilt intressant är att se de stråkinstrumentformer, som inte numera användes: basetto som har en storlek mellan cello och altfiol, tenorviola och kontraaltsviola. Violino piccolo är ett instrument med c:a 22 cm lång kropp, violino piccolissimo är endast c:a 12 cm lång.

Höjdpunkten i Stradivarius' produktion anses ligga mellan 1690 och 1725. Hans berömmelse steg oavlåtligt, och de förmögna furstehoven placerade beställningar hos honom. I museet finns fotografier av bl a en tenorviola och en violoncell, som 1690 tillverkades för Mediceernas hov i Florens likasom av en violin, tillverkad år 1716 för samma beställare — instrumentena själva finns i museet vid Florens musikkonservatorium. De imitationer av Stradivarius-violiner, som museet visar, är mycket skickligt gjorda, men den verklige kännaren kan dock på vissa detaljer skilja dem från äkta instrument. Av utställda modeller erinras man om att Stradivarius även sysslade med tillverkning av gambor, gitarrer, harpor och lutor. Museet är inte omfattande, tvärtom är de utställda föremålen relativt få, men varje liten detalj erbjuder ett stort intresse.

En fiol "utan kropp", byggd på 1800-talet, fångar också uppmärksamheten. Naturligtvis saknas inte kropp fullständigt, men den är ytterligt reducerad: endast en tunn ställning, på vilken hakhållaren, gripbrädet och halsen med strängarna fästats. Instrumentets ton är synnerligen svag genom frånvaron av resonans.

GENOM GRUNDANDE av Scuola Internazionale di Liuteria (Internationella violinbyggarskolan) i Cremona med statligt diplom som violinbyggare efter genomgången och godkänd utbildning söker man nu att uppehålla denna gamla fina